

INBRENG UNIE VAN WATERSCHAPPEN TBV BELEIDSBRIEF WATER EN BODEM STUREND

VERTREKPUNT VOOR DUURZAME ONTWIKKELING: EEN GEZOND WATER-BODEMSYSTEEM.

Op veel plaatsen zijn de grenzen van het water-bodemsysteem bereikt of overschreden, met als gevolg een suboptimale waterkwaliteit en kwetsbaarheid voor droogte en wateroverlast, verzilting en bodemdaling – fenomenen die met een veranderend klimaat frequenter manifest zullen zijn. In een systeembrede aanpak, gebaseerd op de bufferende werking van de bodem en veerkrachtige watersystemen ligt de basis voor duurzame verbeteringen. Wij omarmen het concept Water en Bodem Sturend (WBS) in ruimtelijke ontwikkelingen, zoals aangekondigd in het Coalitieakkoord. Voor de staat en functioneren van het water-bodemsysteem op lange termijn is het essentieel dat water en bodem sturend zijn in ruimtelijke planning en ontwikkelingen. Met Water en bodem sturend bedoelen we ook de waterkwaliteit. We ervaren een stagnerende verbetering van de waterkwaliteit onder meer door de intensieve landbouw en de voortschrijdende verstedelijking, beide aspecten met nationaal eigenaarschap.

Water en bodem sturend

Drie algemene punten die wij mee willen geven:

1. Nederlandse bodems verliezen hun vitaliteit¹, met als gevolg afnemende bufferwerking voor water en verhoogde uit- en afspoeling van nutriënten. Wij vragen op nationaal niveau politiek eigenaarschap en richtinggevende kaders voor dit vraagstuk, in het besef van de naderende Europese richtlijn bodemgezondheid², met uitwerkingen voor organische (veen)bodems en minerale bodems.
2. Ten aanzien van waterkwaliteit hechten wij eraan dat naast de doelen van de Kaderrichtlijn water ook de Nitraatrichtlijn in de landelijke kaders wordt opgenomen. In het addendum bij het 7e Nitraat Actieprogramma wordt de verantwoordelijkheid voor de waterkwaliteit van alle wateren in landbouwgebieden bij de gebiedsgerichte uitwerking van het NPLG gelegd. Wij hechten aan een constructieve dialoog met rijkspartners over de verantwoordelijkheden in deze. Het rijk moet ook hier met richting gevende kaders komen, zoals dat elke ingreep voortkomend uit de gebiedsprocessen moet bijdragen aan verbetering van de waterkwaliteit.
3. Wij zouden graag zien dat algemene uitgangspunten deel uit maken van WBS, zoals uitgaan van draagkracht natuurlijk systeem, verminderen van watergebruik/ balans (grond)water, het voorzorgsbeginsel, geen achteruitgang van het watersysteem/ watersysteembenadering (robuuste aaneengesloten systemen), niet afwentelen, vasthouden-bergen-afvoeren. Dit met de blik op de verdere toekomst, gezien het veranderende klimaat en de toenemende weersextremen.

GENERIEKE RICHTINGGEVENDE KEUZES

Er is een aantal generieke richtinggevende keuzes nodig die voor alle type gebieden en grondsoorten gelden:

1. Een thema of dilemma hierin is wat centraal, wat decentraal uit te werken. We zien daarin drie ankers:
 - a. Strakke landelijke kaders, aangevuld met het principe 'pas toe of leg uit waarom je het niet toepast' (comply or explain), zoals aangekondigd in het IenW-beleidsprogramma (mei 2022). Bijv. grondwateronttrekkingen in zandgebieden beperken, doorboringen kleilagen in zandgebieden en verziltende gebieden.

¹ Het Groene brein 2020, Stop landdegradatie in Nederland.

² EU bodemstrategie 17.11.2021 COM (2021) 699 final.

- b. Het Rijk stelt algemene principes en spelregels over de toepassing van WBS (incl waterkwaliteit), de regio geeft uitwerking op gebiedsniveau. Verschillende waterschappen zijn al met een soortgelijke systematiek aan de slag gegaan, zoals HHNK (bijlagen CWS 22-33d en e).
 - c. Elkaar als overheden in positie brengen om de publieke rol op WBS nu en in de toekomst volwaardig te kunnen oppakken.
2. Wij hechten aan een juridisch verankerde status van WBS, om de bindende werking te waarborgen.
3. Voor de regionale grensoverschrijdende stroomgebieden hechten wij aan een verbeterde internationale afstemming om problemen met waterkwaliteit, wateroverlast en droogte vroegtijdig te voorkomen. Een faciliterende rol en betrokkenheid van het Rijk is hierbij onontbeerlijk.
4. Afwegingen op basis van de regionale waterhuishouding, zoals de positionering bovenstrooms-benedenstrooms, infiltratie/kwel, wateraanvoer en -afvoer zijn bij uitstek regionale afwegingen. Een punt van nadere afweging is de doorwerking op het niveau van gewaskeuze (watergebruik).
5. Kijk ook naar de conceptaanbevelingen van de beleidstafel Hoogwater en wateroverlast (eindaanbevelingen eind dit jaar).
6. Bied tevens helderheid over welke instrumenten het Rijk kan inzetten.

THEMATISCHE AANSCHERPINGEN

Ruimte voor watersystemen en waterveiligheid

1. Klimaatverandering vraagt om aanpassingen in de inrichting van het watersysteem, in de ruimtelijke omgeving en in de waterveiligheid. Geef prioriteit aan de daaruit voortvloeiende ruimtelijke claims (zoals ruimte voor versterking van keringen op lange termijn of waterberging). Zet de gereserveerde ruimte integraal in, bijv. voor klimaatbuffers (zie Visie klimaatbestendige veenlandschappen Natuurorganisaties 2022).
 - a. De zoetwatervoorraad zal substantieel vergroot moeten worden. Stimuleer dat regio's de eigen zoetwatervoorraad vergroten en minder afhankelijk worden van het IJsselmeer. Verbreed regionale waterakkoorden (bodem- en waterakkoord) kunnen hiervan een uitvloeisel zijn, waarbij beperking van de onttrekking van grondwater wordt meegenomen. Een herijking van de Deltabeslissing IJsselmeergebied en een nieuw peilbesluit (2026) moeten serieus overwogen worden.

Bodem en ondergrond

1. Er is meer regie nodig op de ondergrond als het gaat om energiesystemen. Landelijke kaders zijn gewenst. Voorkom doorboring van kleilagen op hoge zandgronden en verziltende gebieden.
2. Het grondwaterbeheer wordt onder de loep genomen in de Studiegroep Grondwater, die eind 2022 aan de Minister van IenW rapporteert. Wij zien uit naar keuzes die het grondwaterbeheer verbeteren.
3. Lokaal en regionaal wordt de sponswerking van de bodem (buffering van neerslagoverschot) en het waterverbruik afgestemd zodat er ook in droge zomers voldoende water is om een gezond ecosysteem (natuurgebieden en waterecologie) te ondersteunen. De regio is in de basis verantwoordelijk om de eigen waterbalans op orde te houden.

Woningbouw en verstedelijking

We verwachten dat op het gebied van woningbouw en verstedelijking een gelijk speelveld wordt gecreëerd zodat transparante keuzes voor nieuwbouw en herontwikkeling worden gemaakt op basis van het water- en bodemsysteem. Hiertoe is de maatlat in voorbereiding. We zien uit naar de keuzes die het Rijk daarin maakt.

GEBIEDSGERICHTE AANSCHERPINGEN PM.

Gebiedsgerichte aanscherpingen zijn met name nodig voor gebieden met een kwetsbare ondergrond. Zie de generieke richtinggevende keuzes voor de algemene principes.

LANDELIJKE KADERS WATERKWALITEIT

In alle landbouwgebieden in Nederland voldoet de kwaliteit van het oppervlaktewater nog niet aan de doelen van de Nitraatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water (KRW). Ook met het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn worden de KRW-doelen voor oppervlaktewater in 2027 nog niet gehaald. In het addendum op het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn staat dat het kabinet het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) de taak opdraagt om ervoor te zorgen dat met een gebiedsgerichte aanpak in 2027 de doelen van de Nitraatrichtlijn en de KRW wél worden gerealiseerd. Bijvoorbeeld door als randvoorwaarde te stellen dat maatregelen bijdragen aan de verbetering van de waterkwaliteit voor alle wateren in de gebiedsgerichte aanpak NPLG.

1. Het is belangrijk dat er uitvoering wordt gegeven aan het (addendum) 7e NAP, met landelijke sturing op de doelen. Met deze aanpak moet er aandacht voor waterkwaliteit komen in álle wateren in alle landbouwgebieden, niet alleen de 'KRW-waterlichamen'. En niet alleen voor stikstof maar ook voor fosfor en andere stoffen.

AFSLUITEND

Het coalitieakkoord en de daaropvolgende kabinetsbrieven weerspiegelen daadkracht. Er ligt een inhoudelijk, interbestuurlijk en maatschappelijk complex vervolg voor ons, dat alleen kans van slagen heeft als overheden schouder aan schouder aan de samenleving perspectief bieden. Zet mede-overheden in hun kracht. De waterschappen zijn er klaar voor.

Tot slot benadrukken we dat het belangrijk is dat WBS doorwerking krijgt in de diverse rijksprogramma's (met name woningbouw, NPLG, energie), en in het startpakket dat in oktober naar de provincies gaat.